

Kirjastojen itsearvioinnin työkirja

Kirjastojen itsearviointin työkirjan on tarkoitus olla apuväline kirjastojen lakisääteiseen (kirjastolaki 1492/2016 16 §) itsearviointiin. Sen tarkoituksena on turvata kirjastolain tarkoituksen toteutumista ja tukea yleisen kirjaston toiminnan kehittämistä sekä antaa kunnalle tietoa kirjaston toiminnasta.

Työkirjaan on nostettu lainsäädännöstä nousevia tehtäviä sekä kirjastojen asiakastarpeeseen vaikuttavia tunnuslukuja. Arviointia voi käyttää apuna kehittämisen johtamisessa sekä sidosryhmäviestinnässä.

Työkirjan on laatinut Itä-Suomen kirjastojen kehittämisryhmä Kehveli.

Sisällys

Kirjastojen itsearvioinnin työkirja	1
1 Asukkaat	1
2 Strateginen johtaminen	3
3 Kuuleminen, vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen ja osallistaminen	3
4 Yhteistyö	5
5 Kirjaston tehtävät	6
6 Henkilöstö ja johtaminen	9

1 Asukkaat

		Omia huomioita
Ikäjakauma (Tilastokeskus)	Alle 15-vuotiaiden osuus 9,5% 15-64-vuotiaiden osuus 47,6% 65 vuotta täyttäneiden osuus 42,9%	
Kielijakauma (Tilastokeskus)	Suomenkielisiä 95,3% Ruotsinkielisiä 0,2% Vieraskielisten osuus 4,6%	
Työttömiä (TEM)	9,8% työvoimasta	
Asukkaiden jakautuminen kunnan alueella (Tilastokeskus taajama-aste tai joku kunnan oma tilasto)	Sulkava n. 43 % Lohilahden taajama n. 12 % Muut 45 %	Tilastokeskuksen taajama-aste ei antanut Sulkavasta tietoa. Lohilahden postinumeroalueella asuu 290 henkilöä ja Sulkavan postinumeroalueella. Nämä eivät kuitenkaan kaikki asu taajamassa. Sulkavan taajamassa asuu arviolta 1000 henkilöä. Väestöä on siis merkittävästi taajaman ulkopuolella
Asukasennuste/väestöennuste (Tilastokeskus)	2026 asukasta vuonna 2040 1966 asukasta vuonna 2045	
Tulot (Tilastokeskus)	Asuntokunnan keskimääräinen käytettävissä oleva rahatulo: 38 953€ (2023)	
Koulutusaste (Tilastokeskus)	noin 69 % kuntalaisista on jokin peruskoulun jälkeinen tutkinto	
Käyntejä/1000 as (tilastot.kirjastot.fi)	65,86	
Kirjastokorttia käyttäneiden osuus kuntalaisista (tilastot.kirjastot.fi)	41,13 %	

2 Strateginen johtaminen

Kuntalaki (410/2015) 37 §

Kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon kunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet.

Kuntastrategian tulee perustua arvioon kunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Kuntastrategiassa tulee määritellä myös sen toteutumisen arviointi ja seuranta.

Kunnan kuntastrategiassa on huomioitu kirjastolaissa säädetyt palvelutavoitteet. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Kuntastrategiassa on kohtia, jotka osuvat soveltuvasti myös kirjastoon (hyvinvoivat kuntalaiset, osallisuus). Kirjastoa ei kuitenkaan mainita strategiassa omana itsenään.

Kirjasto on huomioitu nykytilan arvioinnissa. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Kirjastoa ei ole erikseen huomioitu.

3 Kuuleminen, vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen ja osallistaminen

Kuntalaki (410/2015) 22 §

Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

- 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja;**
- 2) selvittämällä asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa;**
- 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;**
- 4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun;**

- 5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa;**
6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.

Hallintolaki (434/2003) 41 §

Jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta.

Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla.

Asian vireilläolosta ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa, jos se vaarantaa ratkaisun tarkoituksen toteutumisen tai aiheuttaa muuta merkittävää haittaa taikka jos se on ilmeisen tarpeetonta.

Kirjastolaki (1492/2016) 5 §

Lain mukaan kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskevissa keskeisissä päätöksissä osana kuntalaissa säädettyä kunnan velvollisuutta huolehtia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista.

Kunnalla on toimivat menetelmät asiakkaiden/asukkaiden kuulemiseen. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: Kunta pitää eri teemoihin liittyen kuulemisiltoja, joissa kuntalaiset, yhdistykset ym. pääsevät tuomaan asioitaan esille.

Kuulemista hyödynnetään säännöllisesti. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: Näitä on useita vuosittain. Eri teemoihin liittyen vähintään yksi ja sitten tilanteen mukaan myös isoihin ajankohtaisiin asioihin liittyen.

Kuulemisista saatuja tuloksia hyödynnetään kirjaston kehittämisessä. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: Resurssien mukaan saatua tietoa hyödynnetään.

Kirjasto osallistaa käyttäjiä kirjaston kehittämiseen. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: Pienessä kunnassa ja kirjastossa asiakkaila on matala kynnyks tuoda asioita esille ihan päivittäisessä toiminnassa. Näistä saatuja toiveita pyritään mahdollisuuksien mukaan toteuttamaan.

4 Yhteistyö

Kirjastolaki (1492/2016) 11 §

Yleinen kirjasto toimii ja kehittää toimintaansa yhteistyössä muiden yleisten kirjastojen, Kansalliskirjaston, Varastokirjaston, Saavutettavuuskirjasto Celian sekä muiden korkeakoulukirjastojen, oppilaitoskirjastojen ja erikoiskirjastojen kanssa.

Yleinen kirjasto voi tässä laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi toimia yhteistyössä viranomaisten, kirjastoalan toimijoiden, päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten sekä muiden yhteisöjen kanssa.

Kouluyhteistyöstä perusopetuksen kanssa sovittu on kirjallisesti ja määritelty tavoitteet. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Yhteistyötä tehdään aktiivisesti, siitä ei ole kuitenkaan sovittu kirjallisesti.

Yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Yhteistyötä tehdään aktiivisesti, siitä ei ole kuitenkaan sovittu kirjallisesti.

Yhteistyöstä kunnassa sijaitsevien toisen asteen oppilaitosten kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet.

Kyllä ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Yhteistyötä tehdään aktiivisesti, siitä ei ole kuitenkaan sovittu kirjallisesti.

Yhteistyöstä hyvinvointialueen kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Kunnalla on isossa kuvassa erilaisia sopimuksia hyvinvointialueen kanssa, mutta ei suoraan kirjaston kanssa. Kirjastolla ja hyvinvointialueella on kuitenkin yhteistyötä ja esimerkiksi hyvinvointityöstä tuleva materiaali tulee myös kirjastolle esille.

Yhteistyöstä järjestöjen ja neljännen sektorin toimijoiden kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: neljäs sektori käyttää aktiivisesti kirjastoa, yhteistyöstä ei ole kuitenkaan sovittu erikseen.

Jos kirjasto kuuluu kimppaan, kimppayhteistyöstä on sovittu kirjallisesti. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Kirjasto ei kuulu kimppaan.

5 Kirjaston tehtävät

Kirjastolaki (1492/2016) 6 §

Yleisen kirjaston tehtävänä on:

1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;

2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;

Kuuluuko kirjasto kansalliseen eKirjastoon? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Hankkiiko kirjasto asiakkaidensa käyttöön muita e-aineistoja? **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Tämä lopetettiin, kun liitettiin kansalliseen eKirjastoon

Kuinka paljon kirjasto käyttää euroja per asukas aineistohankintoihin? (tilastot.kirjastot.fi)
13,18€

Kuinka paljon kirjastoaineistosta on alle viisi vuotta vanhaa? Noin 10 %

Kuinka paljon aineistosta poistetaan vuosittain? (tilastot.kirjastot.fi). 0,57 %

Omat kommentit: Tässä on paljon vaihtelua vuosittain

Käyttääkö kirjasto monikielisen kirjaston palveluita? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: Tarvetta on melko vähän. Enimmäkseen ukrainalaisten palvelua varten tätä on käytetty. Heidän määränsä on ollut Sulkavalla merkittävä.

Vastaako kokoelma kunnan kielijakaumaa? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Onko aineisto- ja välinehankinnoissa huomioitu lukemisesteiset? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: *Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.*

Tekeekö kirjasto yhteistyötä Celian kanssa? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Onko kunnassa käytössä toimintatapa, jolla asiakkaat voivat esittää aineistohankintatoivomuksia? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: Toiveita voi antaa virkailijoille kirjastossa.

Lanu-aineiston osuus aineistosta (tilastot.kirjastot.fi). noin 29 %

Lanu-aineiston lainauksen osuus lainauksesta (tilastot.kirjastot.fi). Noin 36 %

Kirjastolla on riittävästi uusiutuvaa ja monipuolista aineistoa niin, että se toteuttaa yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

3) edistää lukemista ja kirjallisuutta;

4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;

Onko kirjastossa tunnistettu asiakasryhmiä ja niiden tarpeita? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: mm. avovankilan asiakkaat

Onko kirjastossa suunniteltu/otettu käyttöön (erityisille) asiakasryhmille suunnattuja palvelumuotoja/työmenetelmiä?

Kyllä ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Resurssit eivät riitä tällä hetkellä lisäpalveluiden tarjoamiseen.

Onko kirjaston palveluissa huomioitu erilaiset lukutaidot (esimerkiksi medialukutaito, kuvalukutaito, numerolukutaito, digilukutaidot, kriittinen lukutaito)? **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Jonkin verran tätä tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa. Resurssit eivät riitä isompaan toimintaan.

Lukemista edistävien tapahtumien määrä (tilastot.kirjastot.fi). 11

Kirjaston käyttäjäkoulutusten määrä (tilastot.kirjastot.fi). 43

5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;

Onko kirjastotilassa mahdollista tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Voiko kirjastotilassa ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa? **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Voiko kirjastotilassa edistää lukemista ja kirjallisuutta? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Voiko kirjastotilassa tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Voiko kirjastotilassa tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Voiko kirjastotilassa edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Onko kirjastolla vapaasti käytettäviä työskentelytiloja? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Onko kirjastolla asiakkaille vuokrattavia tiloja? **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Tilat ovat ilmaiseksi käytössä

Kirjaston tilat ovat helposti muunneltavia eri käyttötarkoituksiin. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Onko kirjastolla käytössä turvallisen tilan periaatteet? **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Yhteiskunnallista vuoropuhelua edistävien tapahtumien määrä (tilastot.kirjastot.fi). 3

Omat kommentit: Tämän määrä on kasvanut meneillään olevana vuonna

6 Henkilöstö ja johtaminen

Kirjastolaki (1492/2016) 17 §

Yleisellä kirjastolla tulee olla riittävä määrä kirjasto- ja informaatioalan koulutusta saanutta ja muuta henkilöstöä. Asiantuntijatehtävässä toimivalta edellytetään soveltuvaa korkeakoulututkintoa, jollei tehtävän luonteesta muuta johdu.

Kunnan kirjastolaitosta johtavalta vaaditaan virkaan tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johtamistaito ja hyvä perehtyneisyys kirjastojen tehtäviin ja toimintaan.

Onko kirjastolla riittävästi henkilökuntaa kirjastolaissa säädettyihin tehtäviin?

Tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Edistää lukemista ja kirjallisuutta. **Kyllä** ☐ **Ei** ☒

Omat kommentit: Tähän kaivattaisiin lisäresurssia.

Tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon.

Kyllä ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: Tässäkin on kehittämistä, mutta jossain määrin tähän pystytään vastaamaan.

Tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Onko kirjaston henkilöstöllä riittävästi osaamista hoitaa kirjastolaissa säädettyjä tehtäviä?

Tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Edistää lukemista ja kirjallisuutta **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: Osaamista on, aikaa ei.

Tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Omat kommentit: Osaamista on, aikaa ei.

Tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua **Kyllä** ☒ **Ei** ☐

Kunnan kirjastolaitosta johtaa henkilö, jolla on: (valitse oikea vaihtoehto)

- ☒ soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johtamistaito sekä hyvä perehtyneisyys kirjaston tehtäviin ja toimintaan
- ☐ soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja johtamistaito
- ☐ soveltuva ylempi korkeakoulututkinto sekä hyvä perehtyneisyys kirjaston tehtäviin ja toimintaan
- ☐ soveltuva ylempi korkeakoulututkinto
- ☐ ei mitään edellisistä

Kunnan kirjastolaitosta johtavalla viranhaltijalla/henkilöllä on: (valitse oikea vaihtoehto)

- ☐ kirjastoalan koulutusta
- ☒ kirjastoalan työkokemusta
- ☐ sekä kirjastoalan koulutusta että kirjastoalan työkokemusta
- ☐ ei mitään edellisistä

Omat kommentit: Viranhaltijalla on kirjastoalan työkokemusta sekä kulttuurialan ylempi korkeakoulututkinto. Ei kuitenkaan suoranaisesti kirjastoalan koulutusta.

Kunnan kirjastolaitosta johtavalla viranhaltijalla/henkilöllä on: (valitse oikea vaihtoehto)

- ☐ johtamiskoulutusta
- ☒ johtamiskokemusta
- ☐ sekä johtamiskoulutusta että johtamiskokemusta
- ☐ ei mitään edellisistä

Kunnan kirjastolaitosta johtavan tehtäviin kuuluu muiden toimialojen tehtäviä arviolta: (valitse oikea vaihtoehto)

- ☐ tehtäväkuvaan ei kuulu muiden toimialojen tehtäviä
- ☐ enintään 20 %
- ☐ enintään 40 %
- ☐ enintään 60 %
- ☒ enintään 80 %
- ☐ yli 80 %